

ทฤษฎี แนวความคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องพฤติกรรมกรรมการเปิดรับข่าวสารเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยกับความรู้ ทักษะ และการมีส่วนร่วมส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในระบบนอกระบบการศึกษา ได้ทำการศึกษาทฤษฎี แนวความคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย
2. แนวความคิดเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร
 - ทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพของสื่อมวลชนและสื่อบุคคล
3. ทฤษฎีความรู้ ทักษะ พฤติกรรม
 - แนวความคิดเกี่ยวกับทักษะ
 - แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย

รูปแบบการปกครอง

อริสโตเติล (Aristotle) ได้แบ่งรูปแบบการปกครองออกเป็น 2 ประเภทได้แก่

1. **การปกครองที่ดี** คือ การปกครองที่ผู้ปกครองใช้อำนาจเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม
2. **การปกครองที่ไม่ดี** คือ การปกครองที่ผู้ปกครองใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนตนและพรรคพวก

ประเภทของรูปแบบการปกครอง

จำนวนผู้ปกครอง	วัตถุประสงค์ของการใช้อำนาจ	
	เพื่อส่วนตัว/รูปแบบเลว	เพื่อส่วนรวม/รูปแบบดี
คนเดียว	ทรราชย์ (Tyranny)	ราชาธิปไตย (Monarchy)
กลุ่มบุคคล	คณาธิปไตย (Oligachy)	อภิชนาธิปไตย (Aristocracy)
คนจำนวนมาก	ประชาธิปไตย (Democracy)	โพลิตี (Polity)

ทรราชย์ (Tyranny) : คนเดียวปกครอง เพื่อประโยชน์ของตนเอง ใช้อำนาจเพื่อพิทักษ์และสร้างความมั่งคั่งให้ตนเอง อริสโตเติลถือเป็นการปกครองที่ไม่ดี

ราชาธิปไตย (Monarchy) : คนเดียวเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย แต่ใช้อำนาจเพื่อส่วนรวม อริสโตเติลกล่าวว่าผู้ที่ทำหน้าที่ได้มีเพียงปราชญ์เท่านั้น ปราชญ์คือผู้ประพฤติดี เมื่อปราชญ์เป็นผู้ปกครองจึงส่งเสริมให้ประชาชนประพฤติดี การปกครองรูปแบบนี้จึงถือเป็นการปกครองที่ดี

คณาธิปไตย (Oligachy) : กลุ่มบุคคลเป็นผู้ปกครอง และเป็นการปกครองเพื่อพรรคพวก ไม่ใช่เพื่อส่วนรวม อริสโตเติลจึงถือเป็นการปกครองที่ไม่ดี

อภิชนาธิปไตย (Aristocracy) : ปกครองโดยคณะบุคคล คณะบุคคลร่วมกันใช้อำนาจเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน อริสโตเติลจึงถือเป็นการปกครองที่ดี

ประชาธิปไตย (Democracy) : เป็นการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง ให้อำนาจแก่คนจำนวนมากให้อำนาจเพื่อตนเองไม่ใช่เพื่อสังคมโดยรวม อริสโตเติลจึงเห็นว่าเป็นการปกครองที่ไม่ดี แต่จุดมุ่งหมายของการปกครองระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบันนี้ต่างจากสมัยของอริสโตเติลคือ เป็นการปกครองเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวมไม่ใช่เพื่อประโยชน์ส่วนบุคคล ฉะนั้นเมื่อพูดถึงประชาธิปไตย จึงควรเข้าใจตรงกันในความหมายใหม่

โพลิตี (Polity) : เป็นรูปแบบการปกครองที่แบ่งเป็นชนชั้น โดยคนรวยและคนจนร่วมกัน เลือกตั้งผู้ปกครองจากชนชั้นกลาง เพื่อชนชั้นกลางทำหน้าที่ดูแลผลประโยชน์ของคนรวยและคนจนอย่างเสมอภาคกัน ไม่ให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบ รูปแบบการปกครองเช่นนี้ อริสโตเติลถือว่าเป็นการปกครองที่ดี เพราะเป็นการปกครองที่มุ่งประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่

ธรรมชาติของสังคมมนุษย์มีข้อบกพร่อง 3 ประการ คือ

1.ธรรมชาติของสังคมมนุษย์ไม่มีกฎหมาย

2.ธรรมชาติของสังคมมนุษย์ไม่มีการบริหาร

3.ธรรมชาติของสังคมมนุษย์ไม่มีตุลาการ

ภายใต้ข้อบกพร่อง 3 ประการมนุษย์จึงคิดค้นหาแนวทางเพื่อการมีชีวิตที่ดีโดยการรวมตัวกันเป็นประชาคมการเมือง ตั้งอยู่บนพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยคือ ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยประชาชน เพื่อประชาชน ประชาชนทำหน้าที่เลือกผู้แทนเพื่อทำหน้าที่ 3 ประการคือ นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ และอำนาจทั้ง 3 ประการนี้เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

หลักปรัชญาที่สำคัญประการหนึ่งของประชาธิปไตยคือ มนุษย์ต้องมีความศรัทธา ความศรัทธาก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่จะใช้ผลเพื่อการมีชีวิตที่ดีของตนเอง ปัญหาใหญ่ของการพัฒนาประเทศคือ ประชาชนขาดการเรียนรู้ เพราะฉะนั้นแนวทางแก้ปัญหาจึงควรยึดหลัก พัฒนาความคิด ตีคอรูททางปัญญา ให้แก่ประชาชน

ที่มาของความรู้ที่ยิ่งใหญ่อีกประการหนึ่งก็คือ การฟัง การฟังก่อให้เกิดความรู้ได้อย่างไร? เดิมทีสาวกของพระพุทธเจ้าไม่ใช่ผู้มีความรู้ แต่สาวกเหล่านั้นเกิดความรู้หลังจากที่ได้รับฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อได้มีการรับฟังแล้วจึงเกิดความคิด ความคิดนั้นก็คือบ่อเกิดแห่งความรู้มันเอง และบรรดาผู้ที่มารับฟังคำสั่งสอนพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าก็คือชาวบ้านทั่วไปที่มีการศึกษาน้อย ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าการฟังก็เป็นวิธีแสวงหาความรู้อีกทางหนึ่ง มนุษย์เมื่ออยู่รวมกันเป็นกลุ่มในสังคม มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น มีการถกเถียง ปัญหาในเรื่องต่างๆมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไป การถกเถียง (Discussion) ก็เป็นที่มาแห่งความรู้อีกทางหนึ่งเช่นกัน เช่น สภากาแฟ เป็นต้น

ความอยากรู้ อยากรู้อยากเห็น ความช่างคิด ไม่ยอมจำนนของมนุษย์ เช่น กรณีที่มนุษย์พยายามที่จะแสวงหาความรู้โดยการค้นคว้า วิจัย เพื่อให้ได้มาซึ่งหนทางเพื่อเอาชนะโรคเอดส์ (AIDS) นั้น การวิจัย จึงเป็นอีกวิธีหนึ่งของการแสวงหาความรู้

หลักการของระบอบประชาธิปไตย

เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็น การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นของประชาชนหมายความว่า ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยประชาชน คือ ประชาชนเป็นผู้เลือกตัวแทนเข้ามาทำหน้าที่ในการปกครอง และเพื่อประชาชน คือ ตัวแทนที่ประชาชนเลือกเข้ามาทำหน้าที่ในการปกครองต้องใช้อำนาจในการปกครองเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ถ้าเมื่อใดผู้แทนที่เข้ามาทำหน้าที่ในการปกครองใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนตนและพรรคพวก ประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยสามารถถอดถอนผู้ปกครองได้ทุกโอกาส

คำถามที่ว่า ประชาธิปไตยทำให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีได้อย่างไร? เป็นเหตุให้ต้องมีการศึกษา ทำความเข้าใจในหลักการของระบอบประชาธิปไตยให้ชัดเจนยิ่งขึ้น หลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตยมี 5 ประการ คือ

1.หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน (Popular Sovereignty)

ระบอบประชาธิปไตยยึดถือหลักอำนาจอธิปไตยของปวงชนเป็นเสมือนหัวใจของระบบการเมืองกล่าวคือประชาชนเท่านั้นที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง โดยประชาชนเป็นผู้เลือกผู้แทนเพื่อทำหน้าที่แทนตน หากปรากฏว่าผู้แทนไม่ได้ใช้อำนาจหน้าที่เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ประชาชนก็มีสิทธิที่จะถอดถอนได้

จะเห็นได้ว่าการปกครองที่ไม่ยึดหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนเป็นสำคัญ มักจะมีปัญหาตามมาในภายหลัง เช่น การปกครองระบอบราชาธิปไตย (Monarchy) มีผู้ปกครองเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยแต่เพียงผู้เดียว ถ้าผู้ปกครองเป็นผู้ทรงคุณธรรมและจริยธรรม ประชาชนก็มีความสุข แต่ไม่มีผู้ใดสามารถยืนยันได้ว่าผู้ปกครองที่ทรงคุณธรรมในวันนี้ อาจจะเป็นผู้ไร้คุณธรรมในวันหน้าก็ได้ เนื่องจากพฤติกรรมของมนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงได้ และสิ่งที่ทำให้พฤติกรรมของมนุษย์เปลี่ยนแปลงได้มากก็คือ อำนาจ (Power) อำนาจเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่มาก ดังคำกล่าวที่ว่า "Absolute power corrupts absolutely" ฉะนั้นหัวใจสำคัญของระบอบประชาธิปไตยก็คือ อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน

2.หลักเสรีภาพ (Liberty)

เราอาจจะเคยได้ยินคำกล่าวที่ว่า เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย คือ เสรีภาพอันบริบูรณ์ เสรีภาพอันบริบูรณ์เป็นเสรีภาพที่มีอยู่ในธรรมชาติเท่านั้น เนื่องจากเสรีภาพเช่นนี้จะส่งเสริมให้ผู้ที่มีแข็งแรงกว่ารังแก เบียดเบียน ละเมิด สิทธิผู้ที่อ่อนแอกว่า ฉะนั้นคำว่า "เสรีภาพ" ในระบอบประชาธิปไตยจึงหมายถึง เสรีภาพอันเสมอภาคและมีขอบเขต คำว่า "ขอบเขต" ก็คือการ

ไม่ละเมิดสิทธิซึ่งกันและกัน ดังนั้น เสรีภาพในระบบประชาธิปไตยจึงเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมของผู้นำทางการเมืองให้ยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม

ระบอบประชาธิปไตยประชาชนต้องมีเสรีภาพทางการเมืองอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการเลือกตั้ง หรือถอดถอนผู้นำทางการเมือง หากพบว่าผู้นำทางการเมืองใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ชอบธรรม ประชาชนก็มีเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ ทั้งโดยการพูด การเขียน และการเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ และสิ่งพิมพ์ นอกจากนี้ประชาชนยังมีเสรีภาพในการชุมนุมและเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งในด้านสนับสนุนหรือคัดค้านนโยบายและการกระทำของรัฐบาล

เสรีภาพทางการเมืองจึงเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดตัวผู้ปกครอง ตลอดจนควบคุม กำกับ และตรวจสอบผู้ปกครองให้ประพฤติและยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อการมีชีวิตที่ดีของประชาชน

3. หลักความเสมอภาค (Equality)

มนุษย์ทุกคนเกิดมามีความสามารถไม่เท่าเทียมกัน แต่ทุกคนมี “โอกาส” (Opportunity) ที่จะพัฒนาความสามารถและความถนัดของตนอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น ความเสมอภาคในระบบประชาธิปไตยจึงไม่ได้หมายถึงความเสมอภาคในเรื่องของความสามารถ แต่หมายถึงความเสมอภาคใน “โอกาส” (Opportunity)

สมาชิกของประชาคมการเมืองในระบบประชาธิปไตยต้องได้รับโอกาสที่เสมอภาคและทัดเทียมกันทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งโอกาสในด้านการศึกษา ซึ่งถือเป็นความเสมอภาคทางสังคมที่สำคัญ อาจกล่าวได้ว่า ถ้าประชาชนได้รับการศึกษาที่เท่าเทียมกันแล้ว ประชาชนจะสามารถแสวงหาความเสมอภาคเท่าเทียมกันในด้านอื่นๆ จากรัฐบาลได้ไม่ยาก

4. หลักกฎหมาย (Rule of Law)

กฎหมายในระบบประชาธิปไตยคือบทบัญญัติพื้นฐานที่จะทำให้ประชาชนมีชีวิตที่ดี นั่นก็หมายความว่ากฎหมายต้องตอบสนองความต้องการของประชาชน ดังนั้น การบัญญัติกฎหมายจึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชน และการบัญญัติกฎหมายเพื่อประโยชน์

ของประชาชน จึงต้องให้ประชาชนเป็นผู้บัญญัติ ฉะนั้นหลักกฎหมายในระบบประชาธิปไตยจึงประกอบด้วย

1).กฎหมายต้องมีที่มาที่ชอบธรรม กล่าวคือ ผู้แทนที่ได้รับอำนาจนิติบัญญัติผ่านกระบวนการเลือกตั้งจากประชาชนเท่านั้นเป็นผู้มีหน้าที่ในการบัญญัติกฎหมาย โดยให้อำนาจนิติบัญญัติเป็นอำนาจสูงสุด แต่ต่ำกว่าอำนาจอธิปไตยของปวงชน เพราะปวงชนมีหน้าที่ที่จะถอดถอนผู้แทนที่เข้ามาทำหน้าที่นิติบัญญัติได้ ถ้าปรากฏว่าผู้แทนมิได้บัญญัติกฎหมายเพื่อประโยชน์ของประชาชน

2).การบังคับใช้กฎหมายจะต้องเสมอภาคเท่าเทียมกัน กล่าวคือ ประชาชนจะต้องได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่ว่าประชาชนจะมีฐานะร่ำรวยหรือยากจนก็ตาม

3).ประชาชนจะต้องได้รับความคุ้มครองจากกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน กล่าวคือ ประชาชนต้องมีสิทธิที่จะแต่งตั้งทนายเพื่อคุ้มครองความเป็นธรรมให้แก่ตนเมื่อเกิดคดีต่างๆขึ้น ไม่ว่าจะเป็นโจทก์หรือจำเลย และประชาชนทุกคนต้องมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากกระบวนการยุติธรรมครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา

ดังนั้น หลักกฎหมายในระบบประชาธิปไตยจึงต้องยึดมั่นในเรื่องประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ

5.หลักเสียงข้างมาก (Majority Rule)

ระบบประชาธิปไตยเป็นการปกครองเพื่อประโยชน์ของประชาชน ดังนั้น เมื่อต้องมีการตัดสินใจใดๆก็ตาม ต้องถือหลักเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจเพื่อแสดงให้เห็นถึงความต้องการของคนส่วนใหญ่อย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม แม้จะต้องยึดหลักเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ ระบบประชาธิปไตยจะต้องให้ความเคารพและคุ้มครองเสียงข้างน้อยด้วย (Minority right) มิฉะนั้นแล้วอาจทำให้เกิดมติแบบพวกมากลากไปได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ฝ่ายเสียงข้างน้อยมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น เพื่อเป็นการควบคุม กำกับ และตรวจสอบเจตนารมณ์ในการตัดสินใจของฝ่ายเสียงข้างมากว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริงหรือไม่ ตลอดจนการให้สิทธิแก่ฝ่ายเสียงข้างน้อยที่จะมีโอกาสเป็นฝ่ายเสียงข้างมากในอนาคต

การนับจำนวนเสียงเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ หลักเสียงข้างมากและพวกมากลากไปไม่ได้มีความแตกต่างกันแต่อย่างใด แต่เมื่อพิจารณาในแง่ของวัตถุประสงค์แล้ว จะเห็นความแตกต่างกันอย่างชัดเจนคือ หลักเสียงข้างมากมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของประชาชน แต่พวกมากลากไปมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของพวกตนเอง

อาจมีผู้เห็นว่าหลักเสียงข้างมากทำให้เกิดความล่าช้า แต่เมื่อพิจารณาให้ดีแล้ว จะเห็นว่า การตัดสินใจโดยคนๆเดียวทำให้เกิดความล่าช้ายิ่งกว่า เพราะหากเกิดความผิดพลาดขึ้นมาต้องนำกลับไปพิจารณาแก้ไขใหม่ ทำให้เกิดความล่าช้ามากกว่าการตัดสินใจผ่านการพิจารณากลับกรอง โดยใช้ประสบการณ์และมุมมองที่หลากหลายแตกต่างกันไปของคนจำนวนมาก ดังนั้น หลักเสียงข้างมากจึงมีความรอบคอบ รัดกุมมากกว่า

โดยสรุปแล้ว หลักการของระบอบประชาธิปไตยทั้ง 5 ประการ มิได้เหมาะสมเฉพาะสังคมใดสังคมหนึ่งเท่านั้น แต่สามารถนำไปใช้ได้กับสังคมของโลกทั้งมวล ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่า หลักการของระบอบประชาธิปไตยคือหลักสากลนั่นเอง

แนวความคิดเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร (Media Exposure)

ข่าวสารเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ประกอบการตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆของมนุษย์ ความต้องการข่าวสารจะเพิ่มมากขึ้นเมื่อบุคคลนั้นต้องการข้อมูลในการตัดสินใจหรือไม่แน่ใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง บุคคลจะไม่รับข่าวสารทุกอย่างที่ผ่านเข้ามาสู่ตนทั้งหมด แต่จะเลือกรับรู้เพียงบางส่วนที่คิดว่ามีประโยชน์ต่อตน แรงผลักดันที่ทำให้บุคคลหนึ่งๆได้มีการเลือกรับรื้อนั้นเกิดจากคุณสมบัติพื้นฐานของผู้รับสารในด้านต่างๆ ได้แก่

1.องค์ประกอบทางด้านจิตใจ เช่น กระบวนการเลือกรับข่าวสาร การเลือกรับรู้ตามทัศนคติ และประสบการณ์เดิมของตน

2.องค์ประกอบทางด้านสังคม สภาพแวดล้อม เช่น ครอบครัว วัฒนธรรม ประเพณี ลักษณะทางประชากร เช่น อายุ เพศ ภูมิฐานะ การศึกษา ตลอดจนสถานภาพทางสังคม

แม็คคอมบ์ส และ เบ็คเคอร์ (McCombs and Becker, 1979) ได้ให้ความเห็นว่า บุคคลเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน เพื่อตอบสนองความต้องการ 4 ประการ คือ

1. เพื่อต้องการรู้เหตุการณ์ (Surveillance) โดยการติดตามความเคลื่อนไหวและสังเกตการณ์สิ่งต่างๆรอบตัวจากสื่อมวลชน เพื่อจะได้รู้ทันเหตุการณ์ ทันสมัย และรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งสำคัญที่ควรรู้

2. เพื่อต้องการช่วยตัดสินใจ (Decision) โดยเฉพาะการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน การเปิดรับข่าวสารทำให้บุคคลสามารถกำหนดความเห็นของตนต่อสภาวะ หรือเหตุการณ์ต่างๆรอบตัวได้

3. เพื่อการพูดคุยสนทนา (Discussion) การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน ทำให้บุคคลมีข้อมูลที่จะนำไปใช้ในการพูดคุยกับผู้อื่นได้

4. เพื่อความต้องการมีส่วนร่วม (Participation) เพื่อรับรู้ และมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ความเป็นไปต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมและรอบๆตัว

การเปิดรับข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ประกอบด้วย การเปิดรับข่าวสาร 2 ลักษณะ คือ

1. การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน
2. การเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคล

ชาร์ล เค อัทคิน (Atkin , 1973) กล่าวว่า บุคคลที่เปิดรับข่าวสารมาก ยังมีบุคลิกกว้างไกล มีความรู้ ความเข้าใจในสภาพแวดล้อม และเป็นคนที่ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์กว่าบุคคลที่เปิดรับข่าวสารน้อย

โรเจอร์ส และ สเวนนิ่ง (Rogers and Sevenning , 1969) ได้ขยายแนวคิดเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อมวลชน ให้กว้างออกไปอีกโดยให้คำนิยามว่าสื่อมวลชนนั้น ครอบคลุมถึงสื่อห้าประเภท คือ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ วิทยุ นิตยสาร และโทรทัศน์ เหตุนี้ ดังนั้นในการวัดการเปิดรับสื่อมวลชนในความหมายของเขาทั้งสองจึงต้องประกอบด้วยจำนวนรายการวิทยุที่รับฟังต่อสัปดาห์ การอ่านหนังสือพิมพ์ต่อสัปดาห์ ภาพยนตร์ที่ดูต่อปี และอื่นๆ

ในการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน ผู้รับสารอาจเปิดรับสารโดยผ่านกระบวนการในการเลือกรับข่าว (Selective Process) ซึ่งมีขั้นตอนต่างๆ คือ (Klapper 1960 : 5)

1. การเลือกรับหรือการเลือกใช้ (Selective Exposure)

บุคคลจะเลือกเปิดรับสื่อ และข่าวสารจากแหล่งต่างๆตามความสนใจ และความต้องการของตนเพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาและเป็นข้อมูล เพื่อสนองความต้องการของตน

2. การเลือกให้ความสนใจ (Selective Attention)

นอกจากบุคคลจะเลือกเปิดรับข่าวสารแล้ว บุคคลยังเลือกให้ความสนใจต่อข่าวสารที่ได้รับ ซึ่งสอดคล้องหรือเข้ากันได้กับทัศนคติ และความเชื่อดั้งเดิมของบุคคลนั้นๆ ในขณะที่เดียวกันก็พยายามหลีกเลี่ยงการรับข่าวสารที่ขัดต่อทัศนคติ หรือความคิดดั้งเดิม ทั้งนี้เพราะการได้รับข่าวสารที่ไม่สอดคล้องกับความรู้สึกของเธอ จะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกไม่พึงพอใจและสับสนได้

3. การเลือกรับรู้และตีความหมาย (Selective Perception and Selective Interpretation)

เมื่อบุคคลเปิดรับข่าวสารจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งแล้ว ผู้รับสารอาจมีการเลือกรับรู้ และเลือกตีความสารที่ได้รับด้วย ตามประสบการณ์ของแต่ละคน ผู้รับสารจะมีการตีความข่าวสารที่ได้รับมาตามความเข้าใจของตนเองหรือตามทัศนคติ ประสบการณ์ ความเชื่อ ความต้องการ และแรงจูงใจของตนในขณะนั้น

4. การเลือกจดจำ (Selective Retention)

หลังจากที่บุคคลเลือกให้ความสนใจ เลือกรับรู้ และตีความข่าวสารไปในทิศทางที่สอดคล้องกับทัศนคติและความเชื่อของตนแล้ว บุคคลยังเลือกจดจำเนื้อหาสาระของสารในส่วนที่ ต้องการจำเข้าไว้เป็นประสบการณ์ ในขณะที่เดียวกันก็มักจะลืมข่าวสารที่ไม่ตรงกับความสนใจของตนเอง

ขั้นตอนในการรับสื่อนี้ชรัมม์ (Schramm) ได้อธิบายว่าข่าวสารที่เข้าถึงระดับความสนใจของผู้รับสารจะมีแนวโน้มที่จะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สำหรับเหตุผลในการที่มนุษย์เลือกสนใจ หรือตั้งใจรับข่าวสารอย่างไรจากสื่อ นั้นมีนักวิชาการหลายท่านที่มีความเห็นสอดคล้องกันดังนี้

ไฟรด์สัน (Friedson) ไรเลย์ (Riley) และฟลาวเวอร์แมน (Flowerman) มีความเห็นว่า แรงจูงใจที่ต้องการเป็นที่ยอมรับของสมาชิกภายในสังคมจะเป็นสิ่งที่ช่วยกำหนดความสนใจ การเปิดรับข่าวสารจากสื่อต่างๆ ก็เพื่อตอบสนองความต้องการของตน ซึ่งปรากฏการณ์นี้เมอร์ตัน (Merton) ไรท์ (Wright) และวาบเลต (Waples) เรียกว่า “พฤติกรรมในการแสวงหาข่าวสาร” นักวิชาการเหล่านี้มีความเห็นตรงกันว่า ผู้รับข่าวสารจะเลือกรับข่าวสารจากสื่อใดนั้น ย่อมเป็นไปตามบทบาท และสถานภาพในสังคมของผู้รับสาร และเหตุผลในการรับสารก็เพื่อนำไปเป็นหัวข้อในการสนทนา ซึ่งจะทำให้ผู้รับสารรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่นๆที่เป็นตัวกำหนดให้เกิดความแตกต่างกันในการเลือกรับข่าวสารของมนุษย์ ซึ่งงานการศึกษาของ เดอเฟลอร์ (Defleur, M.L., 1966) ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับตัวแปรแทรก (Intervening Variables) ที่มีอิทธิพลในกระบวนการสื่อสารมวลชนระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารโดยตรงทันทีทันใด แต่มีปัจจัยบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้รับสารแต่ละคน เช่น จิตวิทยาและสังคม ตลอดจนอิทธิพลของบุคคลหรือกลุ่มที่บุคคลนั้นสังกัดอยู่ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการรับข่าวสารนั้นๆ ทำให้เกิดผลไม่เหมือนกันหรือไม่เป็นไปตามเจตคติของผู้ส่งสาร

จากแนวคิดเรื่องการเปิดรับข่าวสารข้างต้น อาจสรุปได้ว่าบุคคลจะเลือกเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยจากสื่อใดนั้น ย่อมเป็นไปตามบทบาท และสถานภาพในสังคมของผู้รับสาร และเหตุผลหนึ่งในการรับสารก็เพื่อนำไปเป็นหัวข้อในการสนทนา ซึ่งจะทำให้ผู้รับสารรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งการเปิดรับข่าวสารนั้นก็จะต้องผ่านกระบวนการเลือกรับข่าวสารในชั้นต่างๆดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพของสื่อมวลชน และสื่อบุคคล

ในกระบวนการสื่อสารมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการได้แก่

1. ผู้ส่งสาร (Source)
2. สาร (Message)
3. สื่อ (Media)
4. ผู้รับสาร (Receiver)

องค์ประกอบทั้ง 4 นี้ มีส่วนสำคัญในการกำหนดความสำเร็จของการสื่อสารที่จะทำให้ผู้รับสาร เกิดความตระหนัก มีทัศนคติ และพฤติกรรมไปในแนวทางที่ผู้ส่งสารตั้งใจ

สื่อ (Media) คือ พาหนะที่นำพาข่าวสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ซึ่งจำแนกได้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ (เลทเทอร์ เรยประทับ 2528)

- สื่อมวลชน (Mass Media)
- สื่อบุคคล (Personal Media)

1. สื่อมวลชน หมายถึง สื่อที่สามารถจะเข้าถึงกลุ่มผู้รับสารที่มีจำนวนมาก และอยู่กันอย่างกระจัดกระจายได้อย่างรวดเร็ว เป็นการแพร่กระจายข่าวสาร ซึ่งสื่อมวลชนของการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์

คุณลักษณะของสื่อมวลชน คือ

1. สามารถเข้าถึงผู้รับหรือกลุ่มเป้าหมายจำนวนมากได้ในเวลาอันรวดเร็ว
2. สามารถให้ความรู้และข่าวสารได้ดี
3. สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ไม่ฝังรากลึกได้

แคทซ์ และ ลาซาร์สเฟลด์ (Katz and Lazarsfeld, 1955 : 27) เห็นว่าการสื่อสารระหว่างบุคคลมีผลต่อการทำให้ผู้รับสารยอมรับที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติและยอมรับที่จะให้ความร่วมมือ ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆมากที่สุด ฉะนั้นสื่อบุคคลจึงมีความสำคัญมากกว่าสื่อมวลชนในชั้นสูงใจ ส่วนสื่อมวลชนจะมีความสำคัญกว่าในชั้นของการให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง และอาจมีผลบ้าง ในการสร้างทัศนคติ ในเรื่องที่คุณคดียังไม่เคยรับรู้มาก่อน

โจเซฟ ที แคลปเปอร์ (Joseph T. Klapper, 1960) กล่าวถึงอิทธิพลของการสื่อสารมวลชนต่อบุคคลในสังคมว่าเป็นเพียงแรงเสริมในกระบวนการโน้มน้าวใจต่อความคิดเห็นหรือทัศนคติที่มีอยู่แล้ว สื่อสารมวลชน มิได้มีอิทธิพลโดยตรงต่อบุคคล จึงต้องอาศัยปัจจัยอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการสื่อสารร่วมด้วย จึงจะมีอิทธิพลต่อบุคคลได้ ซึ่งได้แก่ อุปนิสัย บรรทัดฐานของกลุ่ม กระบวนการเลือกรับสาร การเผยแพร่ข่าวสาร โดยบุคคลหรือผู้นำความคิดเห็น ระบบการปกครอง และระบบการสื่อสารมวลชน

อิทธิพลของสื่อมวลชน

โจเซฟ ที แคลปเปอร์ (Joseph T. Klapper อ้างใน ปรมะ ตระเวทิน, 2533 : 142) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อทัศนคติ และพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของประชาชนไว้ดังนี้

1. อิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อประชาชนนั้น ไม่ใช่อิทธิพลโดยตรง แต่เป็นอิทธิพลโดยอ้อม เพราะมีปัจจัยต่าง ๆ ที่กั้นอิทธิพลของสื่อมวลชน ปัจจัยดังกล่าว ได้แก่

1.1 ความมีใจโน้มเอียงของผู้รับสาร (Predispositions) ประชาชนจะมีความคิดเห็น ค่านิยม และมีความโน้มเอียงที่จะประพฤติ ปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ก่อน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการคบหาสมาคมกับคนอื่น และสถาบันสังคมที่ตนเป็นสมาชิก เมื่อบุคคลผู้นั้นสัมผัสกับสื่อมวลชน ก็จะนำเอาทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมเหล่านั้นติดมาด้วย

1.2 การเลือกของผู้รับสาร (Selective Processes) ประชาชนจะเลือกรับสารที่สอดคล้อง หรือที่ขัดแย้งกับความคิดเห็น และความสนใจของตน และจะหลีกเลี่ยงไม่ยอมรับสารที่ไม่สอดคล้อง หรือที่ขัดแย้งกับความคิดเห็น และความสนใจของตน ประชาชนจะพยายามตีความสารตามความเชื่อ และค่านิยมที่ตนมีอยู่เดิมและจะเลือกจดจำเฉพาะสิ่งที่สนับสนุนความคิดและความเชื่อของตน

1.3 อิทธิพลของบุคคล (Personal Influence) ข่าวสารจากสื่อมวลชน อาจไม่ได้ไปถึงประชาชนทั่วไปในทันที แต่จะผ่านสื่อบุคคลหรือผู้นำความคิดเห็นก่อนจะไปถึงประชาชน ผู้นำความคิดเห็นมักสอดแทรกความรู้สึกนึกคิดของตนเข้าไปด้วย ผู้นำความคิดเห็นมักจะเป็นคนที่ได้รับความเชื่อถือถ้อยคำ และไว้วางใจจากประชาชนทั่วไป จึงเป็นผู้มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นและการตัดสินใจของประชาชน

1.4 ลักษณะของธุรกิจด้านสื่อมวลชน (Economic Aspects) การดำเนินธุรกิจด้านสื่อมวลชน ในสังคมเสรีนิยมซึ่งมีระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนั้น สื่อมวลชนสามารถแข่งขันกันได้โดยเสรี ต่างฝ่ายต่างเสนอความคิดเห็นและค่านิยมที่แตกต่างกันออกไป และประชาชนก็มีเสรีภาพในการที่จะเลือกเชื่อถือความคิดเห็นใดความคิดเห็นหนึ่งได้ และตัดสินใจว่าจะเชื่อสื่อมวลชนไหนดี

2. อิทธิพลที่สื่อมวลชนมีต่อประชาชน เป็นเพียงผู้สนับสนุนเท่านั้น คือสื่อมวลชนจะสนับสนุนทัศนคติ ค่านิยม ความมีใจโน้มเอียง ตลอดจนแนวโน้มด้านพฤติกรรมของประชาชน ให้มีความเข้มแข็งขึ้นและพร้อมที่จะแสดงให้ปรากฏออกมาเมื่อมีแรงจูงใจเพียงพอหรือเมื่อมีโอกาสเหมาะสม

3. สื่อมวลชนอาจทำหน้าที่เป็นผู้เปลี่ยนแปลงประชาชนได้เช่นกัน จะเกิดขึ้นต่อเมื่อบุคคลมีความโน้มเอียงที่จะเปลี่ยนแปลงอยู่ก่อนแล้ว หากสื่อมวลชนสามารถเสนอสิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการของเขา เขาก็จะเปลี่ยนทัศนคติ และพฤติกรรมได้ สื่อมวลชนจึงทำหน้าที่เป็นเพียงผู้เสนอหนทางในการเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมเท่านั้น

4. สื่อมวลชนสามารถสร้างทัศนคติ และค่านิยมใหม่ให้เกิดแก่ประชาชนได้ในกรณีทีบุคคลนั้น ๆ ไม่เคยมีความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้นมาก่อน ทัศนคติและค่านิยมใหม่นี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลผู้นั้นรับสารที่เสนอเรื่องราวในแนวเดียวกันบ่อย ๆ เป็นอิทธิพลในลักษณะสะสมมีอิทธิพลที่ก่อให้เกิดผลได้ทันทีทันใด หรือในระยะเวลาอันสั้น

วิลเบอร์ ชวรมม์ (Wilbur Schramm) ได้กล่าวว่า การสื่อสารเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาได้ สามลักษณะคือ

- ประชาชนต้องได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนา
- ประชาชนมีโอกาสเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลง
- ทักษะที่จำเป็นต้องได้รับการอบรมสั่งสอน เช่น เด็ก ต้องได้รับการศึกษา ผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ต้องได้รับการอบรม, เรียนรู้ในการปรับปรุงอาชีพของตนให้ก้าวหน้า

2. สื่อบุคคล หมายถึง ตัวบุคคลผู้ที่นำพาข่าวสารจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่ง โดยอาศัยการติดต่อสื่อสารแบบตัวต่อตัว ระหว่าง บุคคล 2 คน หรือมากกว่า 2 คนขึ้นไป

การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal communication)

ในการสื่อสารระหว่างบุคคลทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถที่จะซักถามทำความเข้าใจ และมีปฏิริยาโต้ตอบซึ่งกันและกันได้ทันที การสื่อสารระหว่างบุคคลนั้นเมื่อประกอบของการสื่อสารอยู่อย่างครบถ้วน คือ ผู้ส่งสาร (Source) สาร (Message) สื่อ (Media) ผู้รับสาร (Receiver) ผล (Effect) และปฏิริยาสนองกลับ (Feedback)

โรเจอร์ส และ ชูเมคเกอร์ (Rogers and Shoemaker) กล่าวว่า ในกรณีที่ต้องการให้บุคคลใด ๆ เกิดการยอมรับในสารที่เสนอออกไปหรือจะทำการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพที่สุด เพื่อให้มีการยอมรับสารนั้น ควรที่จะใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล โดยใช้สื่อบุคคลเป็นผู้เผยแพร่ข่าวสาร สื่อบุคคลนี้จะมีประโยชน์มากในกรณีที่ผู้ส่งสารหวังผลให้ผู้รับเกิดการเปลี่ยนแปลง ในระดับทัศนคติและพฤติกรรมในการรับสาร นอกจากนี้ยังเป็นวิธีช่วยให้ผู้รับสารมีความเข้าใจกระจ่างชัด และตัดสินใจรับสารได้อย่างมั่นใจยิ่งขึ้นอีกด้วย

ประสิทธิภาพของสื่อบุคคล

เสถียร เขยประทับ (2525) ได้กล่าวถึงประสิทธิภาพของสื่อบุคคลไว้ดังนี้

1. สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารแบบบุคคลวิถี ถ้าผู้รับสารไม่เข้าใจในสารก็สามารถที่จะไต่ถามหรือ ขอข่าวสารเพิ่มเติมจากผู้ส่งสารได้ในเวลาอันรวดเร็ว ส่วนตัวผู้ส่งสารก็สามารถปรับปรุงแก้ไขสารก็สามารถปรับปรุงแก้ไขสารที่ส่งออกไปให้เข้ากับความต้องการ และความเข้าใจของผู้รับสารได้ในเวลาอันรวดเร็ว เช่นกัน

การที่ช่องทางที่เป็นสื่อระหว่างบุคคล มีปฏิกริยาตอบสนอง หรือปฏิกริยาสะท้อนกลับ สามารถทำให้ลดอุปสรรคของการสื่อสารที่เกิดจากการเลือกรับสาร การเลือกแปลหรือตีความสาร และการเลือกจำสารได้

2. สามารถที่จะรูงใจบุคคลให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ฝังรากลึกได้

ลาซาร์สเฟลด์ และ แมนเซล (Lazarsfeld and Manzel, 1968) ได้ให้เหตุผลในควมมีประสิทธิภาพของสื่อบุคคลว่า

1. การพูดคุยเป็นกันเองเป็นส่วนตัวทำให้ผู้พูดและผู้ฟังเกิดความเป็นกันเอง และทำให้ผู้ฟังยอมรับ ความคิดเห็น ของผู้พูดได้ง่ายขึ้น

2. การสื่อสารแบบเผชิญหน้ากัน ทำให้ผู้พูดสามารถดัดแปลงเรื่องราวต่าง ๆ ให้ตรงกับความต้องการของผู้ฟังได้อย่างเหมาะสม

3. การสื่อสารแบบนี้ทำให้ผู้ฟังรู้สึกกว่าตนเองได้รับรางวัล หรือมีส่วนร่วมในเรื่องที่
ว่า สามารถแสดงความคิดเห็นกับผู้พูดได้

การสื่อสารระหว่างบุคคลแบ่งเป็น 2 ประเภท (เสถียร เขยประทับ, 2525)
คือ

1. การติดต่อโดยตรง (Direct Contact) การติดต่อโดยตรงนี้ใช้สื่อบุคคลในการเผยแพร่ข่าวสารโดยวิธีเยี่ยมบ้าน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีกับประชาชน วิธีนี้หากประชาชนหรือผู้รับสารไม่เข้าใจก็สามารถซักถามทำความเข้าใจได้ เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ผู้เผยแพร่ข่าวสารยังสามารถสำรวจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้รับสารได้ด้วย ฉะนั้นในกิจการเผยแพร่ข่าวสาร เพื่อสร้างความเข้าใจหรือชักจูงโน้มน้าวใจจึงนิยมใช้การติดต่อ

สื่อสารโดยตรง แต่มีข้อจำกัดคือการสื่อสารประเภทนี้ต้องใช้สื่อบุคคลเป็นจำนวนมาก สิ้นเปลืองเวลา ค่าใช้จ่าย และแรงงานในการเผยแพร่ข่าวสาร

2.การติดต่อโดยกลุ่ม (Group Contact of Community Public) คือ การติดต่อโดยผ่านกลุ่ม กลุ่มจะมีอิทธิพลต่อบุคคลส่วนรวม กลุ่มต่าง ๆ ช่วยให้การสื่อสารของบุคคลบรรลุเป้าหมายได้

ดั่งที่ บลูมเมอร์ (Blumer, 1969) กล่าวได้ว่า "สังคมมนุษย์ประกอบด้วยกลุ่มที่ต่างชนิดกัน ส่วนใหญ่ชีวิตที่ร่วมกันอยู่ทั้งหมดจะประกอบกันเป็นแบบแผนปฏิบัติและมีพฤติกรรมร่วมกันของกลุ่ม เมื่อกลุ่มมีความสนใจมุ่งไปในทิศทางใด บุคคลส่วนใหญ่ในกลุ่มก็จะมี ความสนใจในทางนั้นด้วย

ซึ่งการติดต่อโดยกลุ่มอาจทำได้โดยการสนทนาภายในกลุ่ม ประชุมสัมมนาคือจัดกลุ่มคนที่มีความสนใจร่วมกัน ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ให้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมีปฏิริยาโต้ตอบกัน ซึ่งจะมีส่วนช่วยในการตัดสินใจยอมรับหรือปฏิเสธข่าวสารได้

เบตติงเฮาส์ (Bettinhaus, 1986 : 180 อ้างในลดาวัลย์ พอใจ, 2536) กล่าวว่าสื่อมวลชนเป็นเพียงตัวเสริมความเชื่อและทัศนคติที่มีอยู่เดิม ให้ฝังแน่นมากกว่าจะเปลี่ยนแปลงทัศนคติอย่างสิ้นเชิงแต่อาจเปลี่ยนแปลงการรับรู้ได้บ้างในขอบเขตอันจำกัดของประสบการณ์ ฉะนั้นสื่อมวลชนจึงเป็นเพียงแหล่งความคิดและเป็นผู้วางแนวทางในการเปลี่ยนแปลงเท่านั้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นของมนุษย์นั้นเป็นผลมาจากการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล แบบเห็นหน้ากันทั้งสิ้น

นอกจากนี้ทฤษฎีการสื่อสารแบบหลายขั้นตอน (Multi-Step Flow of Communication) ยังได้กล่าวไว้ว่า ข่าวสารส่วนใหญ่ที่เผยแพร่จากสื่อมวลชนไปยังประชาชนเป้าหมายนั้น มักจะผ่านผู้นำความคิดเห็น (Opinion Leader) หรือผู้ที่เข้าถึงสื่อมากกว่าก่อนแล้วบุคคลเหล่านี้ จะนำเอาข่าวสารข้อมูลที่ได้รับไปเผยแพร่แก่ประชาชนเป้าหมายคนอื่นต่อไป ซึ่งในการถ่ายทอดข่าวสารแต่ละครั้งของผู้รับสารคนท้ายๆ จะได้รับข่าวสารที่มีทัศนคติของคุณสนทนาแทรกลงไปด้วย ซึ่งอาจมีผลไม่น้อยที่ทำให้ผู้รับสารคล้อยตาม (Katz, 1955)

การนำเอาสื่อมวลชนมาใช้ควบคู่กับสื่อระหว่างบุคคลสามารถลดอุปสรรคของการสื่อสารที่เกิดจากการเลือกรับสาร (Selective exposure) ได้ สื่อระหว่างบุคคลจะทำหน้าที่สนับสนุนผลหรืออิทธิพลที่เกิดจากสารของสื่อมวลชน และ Media Forums จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของสารที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของผู้รับสาร โดยช่วยลดอุปสรรคของการสื่อสารอันอาจเกิดจากการเลือกรับสาร (Selective exposure) และการตีความสาร (Selective perception) (เสถียร เขยประทับ, 2525)

จากทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพของสื่อมวลชนและสื่อบุคคลนั้น จะทำให้เราทราบว่าสื่อทั้งสองมีความสำคัญเท่าๆกัน การเลือกใช้สื่อทั้งสองนี้ก็แล้วแต่ที่เราจะมุ่งให้เกิดวัตถุประสงค์อะไร กล่าวคือถ้าต้องการบอกกล่าวแจ้งให้ทราบ ก็นิยมใช้สื่อมวลชนเนื่องจากสามารถครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายในวงกว้าง แต่ถ้าต้องการโน้มน้าวใจ สื่อบุคคลมักจะได้ผลมากกว่า สำหรับการสื่อสารเรื่องการปกครองในระบบประชาธิปไตยก็เช่นเดียวกัน ที่เห็นได้ชัดได้แก่ช่วงการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ซึ่งพรรคการเมืองต่างก็ใช้สื่อมวลชนในการเผยแพร่นโยบายของพรรค คำขวัญ หมายเลขผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งก่อให้เกิดการรับรู้ในวงกว้าง แต่เมื่อต้องการให้ประชาชนไปลงคะแนนเสียงให้พรรคของตนแล้ว ก็มักจะใช้สื่อบุคคล เช่น หัวหน้าแผน ตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งที่จะไปแถลงนโยบายของพรรคให้ประชาชนฟัง หรือไปพบปะทำความเข้าใจกับประชาชนในเขตที่ตนจะลงสมัคร เป็นต้น

ทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม (KAP)

ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับตัวแปร 3 ตัว คือ ความรู้ (Knowledge) ทัศนคติ (Attitude) และการยอมรับปฏิบัติ (Practice) ของผู้รับสารอันอาจจะมีผลกระทบต่อสังคมต่อไป จากการรับสารนั้นๆ ทฤษฎีนี้อธิบายการสื่อสารหรือสื่อมวลชนว่าเป็นตัวแปรต้นที่สามารถเป็นตัวนำการพัฒนาเข้าไปสู่ชุมชนได้ ด้วยการอาศัย KAP เป็นตัวแปรตามในการวัดความสำเร็จของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา (สุรพงษ์ ไสธนะเสถียร 2533 : 118)

จะเห็นได้ว่า สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในการนำข่าวสารต่างๆไปเผยแพร่เพื่อให้ประชาชนในสังคมได้รับทราบว่าขณะนี้ในสังคมมีปัญหาอะไร เมื่อประชาชนได้รับทราบข่าวสารนั้นๆ ย่อมก่อให้เกิดทัศนคติและเกิดพฤติกรรมต่อไป ซึ่งมีลักษณะสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่เป็นที่ยอมรับกันว่า การสื่อสารมีบทบาทสำคัญในการดำเนินโครงการต่างๆให้บรรลุผลสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ การรณรงค์ให้เยาวชนและประชาชนมีส่วนร่วมส่งเสริมการปกครองระบอบ

ประชาธิปไตย ก็คืออาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มพูนความรู้ สร้างทัศนคติที่ดี และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสม โดยผ่านสื่อชนิดต่างๆ ไปยังกลุ่มประชาชนเป้าหมาย ซึ่งต้องประกอบด้วย (สุรพงษ์ โสณะเสถียร 2533 : 120-121)

ความรู้ (Knowledge) ในที่นี้เป็นการรับรู้เบื้องต้น ซึ่งบุคคลส่วนมากจะได้รับรู้ผ่านประสบการณ์โดยการเรียนรู้จากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า (S-R) แล้วจัดระบบเป็นโครงสร้างของความรู้ที่ผสมผสานระหว่างความจำ (ข้อมูล) กับสภาพจิตวิทยาด้วย เหตุนี้ความรู้จึงเป็นความจำที่เลือกสรรซึ่งสอดคล้องกับสภาพจิตใจของตนเอง ความรู้จึงเป็นกระบวนการภายใน อย่างไรก็ตามความรู้ก็อาจส่งผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกของมนุษย์ได้ และผลกระทบทที่ผู้รับสารเชิงความรู้ในทฤษฎีการสื่อสารนั้นอาจปรากฏได้จากสาเหตุ 5 ประการคือ

1. การตอบข้อสงสัย (Ambiguity Resolution) การสื่อสารมักจะสร้างความสับสนให้สมาชิกในสังคม ผู้รับสารจึงมักแสวงหาสารสนเทศโดยการอาศัยสื่อทั้งหลาย เพื่อตอบข้อสงสัยและความสับสนของตน

2. การสร้างทัศนคติ (Attitude Formation) ผลกระทบเชิงความรู้ต่อการปลูกฝังทัศนคตินั้น ส่วนมากนิยมใช้กับสารสนเทศที่เป็นนวัตกรรม เพื่อสร้างทัศนคติให้คนยอมรับการแพร่ นวัตกรรมนั้น ๆ (ในฐานะความรู้)

3. การกำหนดวาระ (Agenda Setting) เป็นผลกระทบเชิงความรู้ที่สื่อกระจายออกไป เพื่อให้ประชาชนตระหนักและผูกพันกับประเด็นวาระที่สื่อกำหนดขึ้น หากตรงกับภูมิหลังของปัจเจกชนและค่านิยมของสังคมแล้ว ผู้รับสารก็จะเลือกสารสนเทศนั้น

4. การพอกพูนระบบความเชื่อ (Expansion of Belief System) การสื่อสารสังคมมักจะกระจายความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ด้านต่าง ๆ ไปสู่ประชาชน จึงทำให้ผู้รับสารรับทราบระบบความเชื่อที่หลากหลายและลึกซึ้งไว้ในความเชื่อของตนมากขึ้นไปเรื่อย ๆ

5. การรู้แจ้งต่อค่านิยม (Value Clarification) ความขัดแย้งในเรื่องค่านิยมและอุดมการณ์ เป็นภาวะปกติของสังคม สื่อมวลชนที่นำเสนอข้อเท็จจริงในประเด็นเหล่านี้ย่อมทำให้ประชาชนผู้รับสารเข้าใจถึงค่านิยมเหล่านั้นแจ้งชัดขึ้น

ทัศนคติ (Attitude) เป็นดัชนีที่ว่าบุคคลนั้นคิดและรู้สึกอย่างไรกับคนรอบข้าง วัตถุหรือสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสถานการณ์ต่างๆ โดยทัศนคตินั้นมีรากฐานมาจากความเชื่อที่อาจส่งผลถึงพฤติกรรมในอนาคตได้ ทัศนคติจึงเป็นเพียงความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้า และเป็นมิติของการประเมินเพื่อแสดงว่าชอบหรือไม่ชอบต่อประเด็นหนึ่งๆ ซึ่งถือเป็นการสื่อสารภายใน

บุคคล (Intrapersonal Communication) ที่เป็นผลกระทบมาจากการรับสาร อันจะมีผลต่อพฤติกรรมต่อไป (สุรพงษ์ โสณะเสถียร 2533 : 122)

แนวความคิดเกี่ยวกับทัศนคติ (Concept of Attitude)

ความหมายของ “ทัศนคติ”

คำว่า “ทัศนคติ” ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายประการ เช่น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2525 : 389) ได้ให้ความหมายของคำว่า ทัศนคติ ว่า หมายถึง แนวความคิด ทัศนคติมาจากรากศัพท์ภาษาละตินว่า “aptus” แปลว่า โน้มเอียง เหมาะสม นำมาใช้ในความหมายของ ทัศนคติ หมายถึง ท่าทีที่แสดงออกมาของบุคคล ซึ่งบ่งถึงสภาพของจิตใจได้แก่ความรู้สึกหรืออารมณ์ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Gordon W. Allport , 1967 : 3)

ประจวบ อินธิด กล่าวไว้ว่า “ทัศนคติ” หมายถึง ท่าทีที่คนเรามีต่อกรณีใดกรณีหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นความรู้สึกภายในของแต่ละบุคคล การที่จะทราบทัศนคติของผู้ใดผู้หนึ่งต้องสังเกตหรือดูพฤติกรรมที่ผู้นั้นแสดงออกมาในรูปของ การเขียน การพูด การแสดงท่าที กิริยา สีหน้า น้ำเสียง การประพฤติปฏิบัติ ซึ่งเป็นความหมายของคำว่าทัศนคติซึ่งถูกบัญญัติไว้ในศัพท์การประชาสัมพันธ์

ดร. เสรี วงษ์มณฑา กล่าวไว้ว่า “ทัศนคติ” คือ ความพร้อมที่จะประพฤติปฏิบัติประกอบไปด้วยความรู้ ความรู้สึก และแนวโน้มของพฤติกรรม

ไซรัส เมซาค และ ริชาร์ดสัน (Cyrus Mayshark and E.Richardson) กล่าวว่า “ทัศนคติ” หมายถึง ระดับความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับภาวะจิตใจของบุคคลที่มีต่อวัตถุ เป็นศักยภาพของพฤติกรรมหรือส่วนที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมทางบวกหรือทางลบต่อสถานการณ์ บุคคลหรือวัตถุ ทัศนคติเป็นแรงที่มีอยู่ภายในวัดได้จากปฏิกิริยาต่อตัวกระตุ้น ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากจิตใจที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และจะแสดงออกทางกาย

กอร์ดอน ดับบลิว ออลพอร์ท (Gordon W. Allport , 1967) “ทัศนคติ” หมายถึง ภาวะทางจิตซึ่งทำให้บุคคลพร้อมที่จะได้ตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากประสบการณ์ และเป็นตัวกำหนดทิศทางที่แต่ละบุคคลจะตอบสนองต่อสิ่งของและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้อง

นอร์แมน แอล มัน (Norman L. Man, 1971 : 77) "ทัศนคติ" คือ ความรู้สึกและความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อสิ่งของ บุคคล สถานการณ์ สถาบัน และข้อเสนอดู ๆ ในทางที่ยอมรับหรือปฏิเสธ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองด้วยพฤติกรรมอย่างเดียวกันตลอด

ซีคอร์ด และ แบคแมน (Secord. and Backman, 1964 : 97) ให้ความหมายของทัศนคติว่าเป็น "ความรู้สึก (Affective) ความนึกคิด (Gognitive) และ พฤติกรรม (Behavior) ของแต่ละบุคคลต่อสภาพแวดล้อม"

โรคิช (Rokeach, 1970) ให้ความหมายทัศนคติว่า เป็นการผสมผสานหรือจัดระเบียบของความเชื่อที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ผลรวมของความเชื่อนี้จะเป็นตัวกำหนดแนวโน้มของบุคคลในการที่จะมีปฏิกิริยาตอบสนองในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบ

ฟิชบายน์ (Fishbein, 1967) ได้ให้คำจำกัดความของทัศนคติว่า ทัศนคติคือความโน้มเอียง ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ที่จะแสดงต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางสนับสนุนหรือไม่สนับสนุน ทัศนคติเกิดขึ้นก่อนพฤติกรรม และทัศนคติเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของบุคคล

ชัตติยา กรวรรณสูตร (2516) อธิบายว่าทัศนคติหมายถึง ความรู้สึกที่คนเรามีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งก็ตาม ในลักษณะที่เป็นอัตวิสัย (Subjective) อันเป็นพื้นฐานเบื้องต้นหรือมีผลให้เกิดการกระทบหรือแสดงออกที่เรียกว่า "พฤติกรรม"

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2523) อธิบายว่า ทัศนคติ หมายถึง สภาวะของความพร้อมหรือแนวโน้มที่จะกระทำหรือมีปฏิกิริยาต่อสิ่งเร้า สิ่งหนึ่งสิ่งใดในลักษณะบางอย่างทัศนคตินี้จะแสดงออกให้เห็นจากคำพูดหรือพฤติกรรม เมื่อได้ผลสิ่งที่เกี่ยวข้องกับทัศนคตินั้นแต่ละคนจะมีทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดมากน้อยต่างกัน แต่ลักษณะที่สำคัญของทัศนคติก็น่าจะเป็น "ความเป็นนามธรรม" (Abstraction) การศึกษาทัศนคติจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อที่จะทำการเปลี่ยนแปลง โดยกระบวนการต่าง ๆ เช่น การสื่อสาร การศึกษา เป็นต้น

สุชา จันทร์เอม (2524) ทศนคติ หมายถึง ความรู้สึกหรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุสิ่งของ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ความรู้สึกหรือท่าทีนี้ จะเป็นไปในทำนองพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้

ทศนคติ เป็นดัชนีที่ว่าบุคคลนั้นคิดและรู้สึกอย่างไรกับคนรอบข้าง วัตถุหรือสิ่งแวดล้อมตลอดจนสถานการณ์ต่าง ๆ โดยทศนคตินั้นมีรากฐานมาจากความเชื่อที่อาจส่งผลถึงพฤติกรรมในอนาคตได้ ทศนคติจึงเป็นเพียงความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้า และเป็นมิติของการประเมิน เพื่อแสดงว่าชอบหรือไม่ชอบต่อประเด็นหนึ่ง ๆ ซึ่งถือเป็นการสื่อสารภายในบุคคล (Intrapersonal communication) ที่เป็นผลกระทบมาจากการรับสาร อันจะส่งผลถึงพฤติกรรมต่อไป (สุรพงษ์ ไชยชนะเสถียร , 2533)

โดยสรุป “ทศนคติ” ในงานวิจัยนี้เป็นเรื่องของจิตใจ ความเชื่อ ท่าที ความรู้สึกนึกคิด และความโน้มเอียงของบุคคลที่มีต่อข้อมูลข่าวสารเรื่องการปกครองในระบบประชาธิปไตยที่ได้รับมา ซึ่งเป็นไปได้ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ทศนคติมีผลให้มีการแสดงพฤติกรรมออกมา จะเห็นได้ว่าทศนคติประกอบด้วยความคิดที่มีผลต่ออารมณ์และความรู้สึกนั้น ออกมาโดยทางพฤติกรรม ดังที่การ์เดอร์ ลินเช และเอลเลียท อาร์สัน (Gardner Lindzey and Elliot Arson , 1969) เชื่อว่าทศนคติเป็นพลังสำคัญที่ทำให้คนเราแสดงพฤติกรรมออกมา

องค์ประกอบของทศนคติ

ซิมบาร์โด และเฮบบ์เซน (Zimbardo and Ebbesen , 1970 อ้างใน จารุณี บุญนิพัทธ์ , 2539) กล่าวถึงองค์ประกอบของทศนคติไว้ 3 ประการ

1. องค์ประกอบด้านความรู้ ความนึกคิด (The Cognitive Component)
เป็นส่วนที่เป็นความเชื่อของบุคคลเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ทั่วไปทั้งสิ่งที่ชอบและไม่ชอบ หากบุคคลมีความรู้หรือมีความคิดว่าสิ่งใดดี ก็มักจะมีทศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น หากมีความรู้มาก่อนว่าสิ่งใดไม่ดี ก็จะมีทศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (The Affective Component)
เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีผลแตกต่างกันไปตามบุคลิกภาพของคนนั้น เป็นลักษณะที่เป็นค่านิยมของแต่ละบุคคล

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (The Behavior Component)

คือการแสดงออกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากองค์ประกอบด้านความรู้ ความคิด และความรู้สึก

การเกิดทัศนคติ (Attitude Formation)

ทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้ (Learning) รับรู้ (Perception) จากแหล่งทัศนคติ (Source of Attitude) ต่าง ๆ ที่มีอยู่มากมาย และที่ทำให้คนเกิดทัศนคติที่สำคัญ คือ

1. ประสบการณ์เฉพาะอย่าง (Specific Experience)

เมื่อบุคคลมีประสบการณ์เฉพาะอย่าง ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งทางที่ตรงหรือไม่ตรงจะทำให้เกิดทัศนคติต่อสิ่งนั้นไปตามทิศทางที่เคยมีประสบการณ์มาก่อน

2. การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น (Communication with others)

จะทำให้เกิดทัศนคติจากการรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ จากผู้อื่นได้ เช่น พนักงานที่ได้ติดต่อหรือสนทนากับเจ้าหน้าที่ของโรงงานจะเกิดทัศนคติต่อการกระทำต่าง ๆ ตามที่เคยรับรู้มา

3. สิ่งที่เป็นแบบอย่าง (Models)

การเลียนแบบผู้อื่น ทำให้เกิดทัศนคติขึ้นได้ เช่น เด็กที่เคารพเชื่อฟังพ่อแม่จะเลียนแบบแสดงท่าทางในการชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามมาด้วย อาจจะเป็นการเลียนแบบผู้นำความคิด นักแสดง ผ่านสื่อต่าง ๆ ก็ได้

4. ความเกี่ยวข้องกับสถาบัน (Institutional Factors)

ทัศนคติบางอย่าง เกิดขึ้นเนื่องจากความเกี่ยวข้องกับสถาบัน เช่น โรงเรียน หน่วยงานที่สังกัด

เมื่อพิจารณาจากแหล่งที่มาของทัศนคติดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบสำคัญที่เป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ ก็คือ การติดต่อสื่อสาร ทั้งนี้เพราะไม่ว่าทัศนคติจะเกิดจากประสบการณ์เฉพาะอย่าง สิ่งที่เป็นแบบอย่างหรือเกี่ยวข้องกับสถาบันก็จะต้องมีการสื่อสารแทรกอยู่ จึงอาจกล่าวได้ว่าการสื่อสารเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างมาก ที่มีผลทำให้เกิดทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของมนุษย์นั้น มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงอยู่ 3 ระดับ คือ (จุมพล รอดคำดี, 2532)

1. **การเปลี่ยนแปลงความคิด** สิ่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ จะมาจากข้อมูลข่าวสารใหม่ ซึ่งอาจมาจากสื่อมวลชนและบุคคลอื่น ๆ
2. **การเปลี่ยนความรู้สึก** การเปลี่ยนในระดับนี้จะมาจากประสบการณ์ หรือความประทับใจ หรือสิ่งที่ทำให้เกิดความสะเทือนใจ
3. **การเปลี่ยนพฤติกรรม** เป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินในสังคม ซึ่งไปมีผลต่อบุคคล ทำให้ต้องปรับพฤติกรรมเดิมเสียใหม่

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มีส่วนเกี่ยวข้องกันโดยตรง ถ้าความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมถูกกระทบ ไม่ว่าจะในระดับใดก็ตาม จะมีผลต่อการเปลี่ยนทัศนคติทั้งสิ้น นอกจากนี้องค์ประกอบต่าง ๆ ในกระบวนการสื่อสาร เช่น คุณสมบัติของผู้ส่งสารและผู้รับสาร ลักษณะของข่าวสาร ตลอดจนช่องทางในการสื่อสาร ล้วนแล้วแต่มีผลกระทบต่อกระบวนการเปลี่ยนทัศนคติได้ทั้งสิ้น

จากแนวคิดที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด จะทำให้เราทราบถึงการเกิดและการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ทราบว่าทัศนคติสามารถส่งผลให้เกิดพฤติกรรมได้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้เราจะทราบว่ากลุ่มเป้าหมายมีทัศนคติต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตยอย่างไร และทัศนคติต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยมีผลต่อการเกิดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ อย่างไร

พฤติกรรม (Practice) เป็นการแสดงออกของบุคคล โดยมีพื้นฐานมาจากความรู้และทัศนคติแตกต่างกัน ความแตกต่างของความรู้และทัศนคติเกิดขึ้นเพราะความแตกต่างในการเปิดรับสื่อและความแตกต่างในการแปลความสารที่ตนได้รับจึงก่อให้เกิดประสบการณ์สิ่งสมที่แตกต่างกัน อันมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล โดยทั่วไปการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวพฤติกรรมนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ทุกระดับ ตั้งแต่ปัจเจกชน คนข้างเคียง (กลุ่ม) ไปจนถึงระดับสังคม (สถานการณ์) การโน้มน้าวพฤติกรรมในทุกระดับของการสื่อสารสังคม อาจผ่านสื่อโดยอาศัยวิธีการดังนี้ (สุรพงษ์ ไชยชนะเสถียร 2533 : 123-124)

1. การปลุกเร้าอารมณ์ (Emotional Arousal) เพื่อให้เกิดความตื่นตัวเร้าใจในการติดตามไม่ว่าด้วยภาพหรือเสียง เช่น บรรยายภาคในการประกาศปฏิวัติรัฐประหาร

2. การเห็นอกเห็นใจ (Empathy) ด้วยการแสดงความอ่อนโยน เสียสละ และความกรุณาปราณี ขอมแพ้เพื่อความเป็นพระก็อาจโหม่นน้ำใจผู้คนที่ให้ยอมรับได้ เช่น คนไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้ก็เพราะเห็นผู้สมัครคนนั้นถูกโจมตีจากผู้สมัครคนอื่น ๆ

3. การสร้างแบบอย่างขึ้นในใจ (Internalized Norms) เป็นการสร้างมาตรฐานอย่างหนึ่งขึ้นเพื่อให้มาตรฐานนั้นปลุกศรัทธาและเป็นตัวอย่างแก่ผู้รับสารที่จะต้องปฏิบัติตาม

4. การให้รางวัล (Reward) เช่น การลด แลก แจก แถม ในการโฆษณาเพื่อเป็นการจูงใจให้เลือกซื้อสินค้ายี่ห้อนั้น ๆ

และผลของการโหม่นน้ำใจด้วยวิธีการข้างต้น ก่อให้เกิดพฤติกรรมพื้นฐาน 2 แบบ คือ

1. กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมใหม่ๆ หรือให้มีพฤติกรรมที่ต่อเนื่อง (Activation)
2. หยุดยั้งพฤติกรรมเก่า (Deactivation)

ทั้งการกระตุ้นและการหยุดยั้ง เป็นพฤติกรรมพื้นฐานที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมอื่น ๆ ตามมา เช่น การตัดสินใจวินิจฉัยต่อประเด็นปัญหา การจัดหายุทธวิธีดำเนินงานและการสร้างพฤติกรรมเพื่อส่วนรวม

ยังมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในเรื่องความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่กล่าวถึงอีกอันหนึ่ง คือ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม (Theories of Attitude and Behavior Change) ซึ่งกล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงทัศนคติขึ้นอยู่กับความรู้ ความเข้าใจดี ทักษะดีก็จะเปลี่ยนแปลง และเมื่อทัศนคติเปลี่ยนแปลงไปแล้ว ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทั้ง 3 อย่าง นี้มีความเชื่อมโยงต่อกัน ฉะนั้นในการที่จะให้มีการยอมรับปฏิบัติในสิ่งใดต้องพยายามเปลี่ยนทัศนคติเสียก่อนโดยให้ความรู้

ช่องว่างของความรู้ ทักษะ และการยอมรับปฏิบัติ

โรเจอร์ส (Rogers 1971 : 288-289 อ้างใน สุวรรณี โพธิ์ศรี 2535 : 42-43) เรียกว่า ช่องว่างของความรู้ ทักษะ และการยอมรับปฏิบัติ หรือ KAP-Gap และได้อธิบายว่าทัศนคติกับพฤติกรรมของบุคคลนั้นไม่สัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องเสมอไป กล่าวคือเมื่อการสื่อสารก่อให้เกิดความรู้และทัศนคติ ในทางบวกต่อสิ่งที่เผยแพร่ไปแล้ว แต่ในขั้นการยอมรับปฏิบัติอาจมีผลในทาง

ตรงกันข้ามก็ได้ ถึงแม้ว่าโดยส่วนใหญ่เมื่อบุคคลมีทัศนคติอย่างไรแล้ว จะมีความโน้มเอียงที่จะปฏิบัติตามทัศนคติของตนก็ตาม แต่พฤติกรรมเช่นนี้จะไม่เกิดขึ้นเสมอไป ทั้งนี้เพราะในบางกรณี อาจเกิด KAP-Gap ขึ้นได้ กล่าวโดยสรุปก็คือในกรณีทั่วไป เมื่อบุคคลมีความรู้ ทัศนคติเช่นไร จะแสดงพฤติกรรมไปตามความรู้และทัศนคติที่มีอยู่นั้นคือ K (Knowledge) A (Attitude) P (Practice) จะเกิดขึ้นอย่างสอดคล้องกันหรือสัมพันธ์กัน แต่จะไม่เกิดขึ้นเสมอไปในทุกกรณีไป

ในการปิดช่องว่างของความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติ KAP-Gap นี้ โรเจอร์ส (Rogers 1983 : 289-290) ได้เสนอวิธีแก้ไข 4 วิธีการ คือ

1. การให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการใช้ให้มากขึ้น กล่าวคือ ต้องให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจอย่างแท้จริงถึงวิธีการใช้หรือการปฏิบัติต่อสิ่งที่เผยแพร่ให้
2. ให้คำแนะนำในการปฏิบัติ ซึ่งสามารถทำได้โดยใช้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเข้าไปติดต่อกับสมาชิกที่ต้องการรับนวัตกรรม โดยให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด
3. โดยการให้รางวัลแก่ผู้ที่ยอมรับนวัตกรรม หรือยอมรับปฏิบัติเพื่อเป็นการจูงใจแก่สมาชิกอื่นๆที่ยังไม่ยอมรับ
4. การใช้กลยุทธ์ในการโน้มน้าวใจโดยวิธีการใช้สื่อบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ผู้นำทางความคิด เข้าไปติดต่อกับสมาชิกหรือกลุ่มเพื่อนฝูงเพื่อโน้มน้าวใจสมาชิกให้เกิดการยอมรับปฏิบัติอีกต่อหนึ่ง

แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

องค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการในการพัฒนาไว้ว่าคือ การเข้าร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น และมีพลังของประชาชนในระดับต่าง ๆ คือ (United Nation, 1978 : 4 อ้างในจารุณี บุญนิพัทธ์ , 2539)

1. ในกระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้
2. ในการเข้าร่วมปฏิบัติตาม แผนการหรือโครงการในรูปแบบต่าง ๆ ด้วย ความสมัครใจ

ในทางสังคมวิทยา (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ , 2523) กล่าวถึง “การมีส่วนร่วม”ว่า หมายถึง พฤติกรรม หรือการกระทำอันประกอบไปด้วย การสมยอมในการประพฤติปฏิบัติตาม พฤติกรรมที่เป็นที่คาดหวังของกลุ่ม ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดังนั้นการมีส่วนร่วมใน ความหมายนี้คือ การที่ประชาชนก่อให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ร่วมกันนั่นเอง

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (อ้างในทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527 : 183) ได้ให้ความหมาย ของ การมีส่วนร่วม ว่าหมายถึง ความเกี่ยวข้องทางด้านอารมณ์ และจิตใจของบุคคลใน สถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลในการเกี่ยวข้องดังกล่าวนี้เอง ที่เป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการบรรลุ จุดมุ่งหมายของกลุ่ม ทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย

จากความหมายของคำว่า “การมีส่วนร่วม” ที่กล่าวมานั้น ทำให้สามารถที่จะ มองการมีส่วนร่วม ว่าประกอบไปด้วยปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ ซึ่งเป็นการเกี่ยวข้องทั้งทางร่างกาย และจิตใจ มิใช่เฉพาะแต่ด้านกำลังกาย หรือทักษะแต่เพียงอย่างเดียว กล่าวคือ ผู้มีส่วนร่วมจะมี ส่วนเกี่ยวข้องทางด้านอารมณ์ และจิตใจ มิใช่เฉพาะเพียงการกระทำเท่านั้น
2. การกระทำการให้ เมื่อผู้ที่มีส่วนร่วมมีความเกี่ยวข้องทั้งทางด้านกรกระทำ และจิตใจแล้ว ก็เปรียบเสมือนเป็นการเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงความคิดริเริ่ม เพื่อที่จะกระทำ การเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม (Group goal) ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงเป็นมากกว่าการที่จะ กระทำตามคำสั่งเพียงอย่างเดียว ซึ่งเป็นการกระทำโดยปราศจากการยินยอมพร้อมใจและสร้าง สรรค์ความคิดใหม่ ๆ การมีส่วนร่วมจึงเป็นความสัมพันธ์ทางอารมณ์และจิตใจแบบ “บุคคลวิถี” คือ มีการติดต่อสื่อสารแบบสองทางมีทั้งไปและกลับระหว่างกลุ่มและบุคคล
3. การมีส่วนร่วมรับผิดชอบ เมื่อเกิดการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ และมี ส่วนในการกระทำกรให้แก่สถานการณ์ใด ๆ ของกลุ่มนั้นด้วย เพราะการมีส่วนร่วม นั้น เป็น กระบวนการรูปแบบหนึ่งของสังคมในการที่บุคคลได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกลุ่ม และต้องการที่จะเห็น ผลสำเร็จของการกระทำนั้น ๆ ด้วย

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การกระทำกิจกรรมใด ๆ ร่วมกันกับกลุ่มเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ ซึ่งจะต้องกระทำในช่วงเวลาที่เหมาะสม และในการกระทำกิจกรรมดังกล่าวนั้นจะต้องเกิดความรู้สึกผูกพันของบุคคลนั้น ๆ ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

แนวความคิดเกี่ยวกับการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนนั้น สามารถมองได้ว่าการมีส่วนร่วมนั้นเกิดจากแนวคิดที่สำคัญ 3 ประการคือ (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ อ้างใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ 2527 : 182-183)

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดขึ้นจากความสนใจ และความห่วงกังวลของบุคคล ซึ่งมีความบังเอิญพ้องต้องกัน จึงกลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนร่วม
2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน ที่มีต่อสถานการณ์หนึ่ง ๆ ซึ่งผลผลักดันไปสู่การรวมกลุ่ม จัดการวางแผนและลงมือปฏิบัติร่วมกัน
3. การตกลงใจร่วมกันในการที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนของตนไปในทิศทางที่ปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้ต้องมีพลังมากพอที่จะก่อให้เกิดความคิดริเริ่มที่จะกระทำการใด ๆ ที่จะสนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น ๆ

ไพรัตน์ เศรษฐินทร์ (2524) กล่าวถึงนโยบายในการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนในเรื่องของการพัฒนาว่าหมายถึง กระบวนการที่ภาคีรัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำสนับสนุน ตลอดจนสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งรูปแบบของสมาคม ชมรม องค์การ อาสาสมัคร ต่างๆ กลุ่มคน และส่วนบุคคลให้เข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินงานในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลาย ๆ เรื่องร่วมกัน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

จากการศึกษาของคอกซ์ และ เฟรนช์ (Coch and French) อ้างในประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2526 : 113) ได้ทำการศึกษาในโรงงานอุตสาหกรรมพบว่า การมีส่วนร่วมในกลุ่มนั้นมีผลในการพัฒนาทางด้านศีลธรรมจรรยา ถึงแม้จะมีองค์ประกอบอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง เช่น ความพอใจในงาน บุคลิกภาพ ชนิดของงานที่รับผิดชอบ และวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่า การได้มีส่วนร่วม (Participation) ในการช่วยแก้ปัญหาบางอย่างทำให้บุคคลนั้น ๆ มีความรู้สึกว่าได้ “ลงทุน” ในการแสดงความคิดเห็น การได้ตัดสินใจ และทุ่มเทพลังงานทุก ๆ อย่าง เพื่อให้ได้มาซึ่งวิธีการต่าง ๆ ในการแก้ปัญหานั้น ซึ่งขบวนการเหล่านี้จะมีผลทำให้บุคคลนั้น ๆ เกิดการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติของตนเอง ในการมีส่วนร่วมลักษณะเช่นนี้เป็นสิ่งที่แสดงออกให้บุคคลอื่นได้รับรู้ซึ่งเรียกว่า “Overt Participation” สำหรับการมีส่วนร่วมที่มีได้แสดงออกมาให้คนอื่น ได้เห็น

เรียกว่า "Covert Participation" ซึ่งก็มีส่วนที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของทัศนคติได้เช่นกัน

การมีส่วนร่วมยังเกิดจากแนวความคิดอื่น ๆ ได้อีก เช่น

1. ความศรัทธา ที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมีส่วนที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้ เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกัน การลงแขก
2. ความเกรงใจ ที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือและมีเกียรติยศ ตำแหน่ง หรือความแตกต่างของสถานะทางสังคม ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมทั้ง ๆ ที่อาจจะยังไม่มีความศรัทธา หรือความเต็มใจอย่างเต็มที่ที่กระทำ
3. อำนาจบังคับ ซึ่งเกิดจากบุคคลที่อำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำการต่าง ๆ

รูปแบบของการมีส่วนร่วม

รูปแบบของการมีส่วนร่วมนั้นสามารถจำแนกได้ 3 ลักษณะ ตามลักษณะของการมีส่วนร่วมดังนี้ คือ

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน เช่น การรวมตัวของกลุ่มชาวบ้านในการเรียกร้อง หรือคัดค้าน การกระทำของกลุ่มคนที่มีผลกระทบต่อ การเมือง การปกครองระบอบประชาธิปไตย
2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นักการเมือง สื่อมวลชน
3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน เช่น หน่วยงานหรือสถาบันที่เชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วม เมื่อใดก็ได้

อุปสรรคของการมีส่วนร่วมนั้นมีมากมาย เช่น ปัญหาความไม่รู้อันเกิดจากการไร้การศึกษา ระดับการศึกษา ศักยภาพในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารทั้งสื่อมวลชนและสื่อบุคคล ความแตกต่างทางด้านสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม ซึ่งถูกครอบงำด้วยคนส่วนน้อยในสังคม ขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมระบบเศรษฐกิจและสังคม เช่น กฎหมายหรือบทบัญญัติ ข้อปฏิบัติต่าง ๆ นอกจากนี้การแบ่งแยกและความแตกต่างในสังคม เช่น เพศ อายุ หรือศาสนา อาจมีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมด้วย

สำหรับการมีส่วนร่วมส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง การปฏิบัติตน การให้ความร่วมมือและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย อาทิ การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนในระดับต่างๆ การเคารพสิทธิ/เสรีภาพของบุคคลอื่น การยึดถือเสียงข้างมาก เป็นต้น จากแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมข้างต้น จะทำให้เราทราบถึงความหมาย และรูปแบบของการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นประโยชน์ในการทำการวิจัยครั้งนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พงษ์ศรี บุญสุวรรณ (2532) ได้ศึกษาถึงการเปิดรับข่าวสารทางการเมือง กับการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของกลุ่มนักศึกษาวิทยาลัยครูนครสวรรค์ พบว่าการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนกับการมีส่วนร่วมในทางการเมืองนั้น มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างต่ำ

ต้องฤดี ปุณณกันต์ (2534) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปิดรับการสื่อสารกับการพัฒนาความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมของประชาชนตามโครงการขยายฐานของประชาธิปไตยสู่ปวงชน ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า

- ปริมาณการเปิดรับการสื่อสารจากสื่อมวลชน มีความสัมพันธ์กับความรู้ของประชาชน แต่ปริมาณการเปิดรับการสื่อสารจากการสื่อสารระหว่างบุคคล ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ของประชาชน

- ปริมาณการเปิดรับการสื่อสารทั้งจากสื่อมวลชน และจากการสื่อสารระหว่างบุคคลมีความสัมพันธ์กับทัศนคติของประชาชน

- ปริมาณการเปิดรับการสื่อสารทั้งจากสื่อมวลชน และจากการสื่อสารระหว่างบุคคลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชน

มณฑนา มาศมาลัย (2534) ได้ทำการศึกษาถึงบทบาทของสื่อมวลชน และสื่อบุคคลต่อการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของสตรี ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าในกรณีเปิดรับสื่อมวลชนและสื่อบุคคลนั้นมีความสัมพันธ์กับความรู้ในเรื่องข่าวสารทางการเมือง แต่กลับไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในทางการเมือง

แคทซ์ และ ลาซาร์สเฟลด์ (Katz and Lazarsfeld, 1955) พบว่ารูปแบบของการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) หรือการสื่อสารแบบตัวต่อตัว (Face to

Face) นั้นมีผลต่อผู้รับสารในการที่จะยอมเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และยอมรับที่จะร่วมมือในการปฏิบัติมากที่สุด

แคลปเปอร์ (Klapper, 1960) ได้ทำการศึกษาและสรุปงานวิจัยที่สำคัญเกี่ยวกับอิทธิพลของการสื่อสารมวลชน และสรุปให้เห็นถึงความสามารถของการสื่อสารมวลชนในการที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมของบุคคลว่า โดยปกติการสื่อสารมวลชนนั้นไม่ใช่สาเหตุสำคัญเพียงประการเดียว ที่จะทำให้เกิดผลในผู้รับสาร แต่จะทำหน้าที่ร่วมกันหรือมีปัจจัยหรืออิทธิพลที่เป็นตัวกลางอื่น ๆ มากกว่า และประสิทธิภาพของการสื่อสารมวลชนขึ้นอยู่กับลักษณะต่าง ๆ ของการสื่อสาร แหล่งสาร หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ของการสื่อสารด้วย

แม็คคอมบส์และมัลลินส์ (McCombs and Mullins, 1973) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา การใช้สื่อมวลชนและความสนใจทางการเมือง พบว่า การศึกษามีความสัมพันธ์โดยตรงกับการใช้สื่อมวลชน และการใช้สื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับความสนใจทางการเมือง แต่การศึกษานั้นมีความสัมพันธ์กับความสนใจทางการเมืองโดยทางอ้อมเท่านั้น กล่าวคือ การศึกษามีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อมวลชน และเพราะการใช้สื่อมวลชนมีมากขึ้นในหมู่ผู้มีการศึกษาสูง จึงทำให้เราสนใจข่าวสารการเมืองไปด้วย แต่ความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างการศึกษากับความสนใจทางการเมือง โดยไม่ผ่านการใช้สื่อมวลชนนั้นไม่มี จากการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ขณะที่การศึกษาเป็นตัวกำหนดการใช้สื่อมวลชน แต่ก็ไม่ได้เป็นตัวกำหนดความสนใจทางการเมืองด้วย

เอนก ทองสมบุญ (2538) ได้ทำการศึกษาเรื่องทัศนคติที่มีต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า เพศ ระดับชั้นเรียน ระดับความสนใจข่าวสารบ้านเมือง และระดับความรู้พื้นฐานเรื่องการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนมีผลต่อทัศนคติต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย

สาธิต วิจารณ์ (2534) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีครูประถมศึกษาอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยของครูประถมศึกษา ได้แก่ ระดับชั้นที่ทำการสอน เพศ ความเลื่อมใสในพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งเป็นพิเศษ และการได้รับข่าวสารด้านการเมือง โดยปัจจัยเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยในทิศทางเดียวกัน ส่วนอายุ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

ประสบการณ์ในการทำงาน และระดับการครองชีพ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตย

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว ได้ทำการศึกษา เรื่อง ชาวสารการเมืองของคนไทย พบว่า ความสนใจในข่าวสารทางการเมือง ซึ่งแสดงออกโดยความถี่ในการติดตามข่าวสารการเมืองจากสื่อมวลชนและการสื่อสารระหว่างบุคคลนั้นมีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ข่าวสารทางการเมือง

อัครเมศวร์ ทองนวล ได้วิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง ศึกษาเฉพาะกรณีครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ อ.ธัญบุรี จ.ปทุมธานี พบว่า ความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองโดยรวมจากสื่อทุกชนิดพบว่า มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับข่าวสารการเมือง

ปาริชาติ นิติมานพ ได้ศึกษาริวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อมวลชน ความทันสมัย กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีไทยพุทธกับสตรีไทยมุสลิม พบว่า ระดับการเปิดรับสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เสนอห์ นนทะโชติ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การสื่อสารกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนชนบทไทยที่บ้านวังคด้า อ.เสิงสาง จ.นครราชสีมา พบว่า ผู้มีระดับการสื่อสารทางการเมืองสูงมีแนวโน้มที่จะมีระดับการเข้าร่วมทางการเมืองค่อนข้างสูงกว่าผู้ที่มีระดับการสื่อสารทางการเมืองต่ำ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย